

Република Србија
МИНИСТАРСТВО
ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ,
БОРАЧКА И СОЦИЈАЛНА
ПИТАЊА
Број: 021-02-00159/2017-01
Датум: 22.09.2017. године
Београд

На основу чл. 23. и 48. Закона о државној управи («Службени гласник РС», бр. 79/05, 101/07 и 95/10), министар за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, доноси

**ИНСТРУКЦИЈУ
О ПОСТУПАЊУ ЦЕНТАРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД У ЗАШТИТИ ДЕЦЕ
ОД ЗЛОУПОТРЕБЕ ДЕЧЈЕГ РАДА**

1. УВОД

Ова инструкција односи се на поступање центра за социјални рад у заштити деце од злоупотребе дечјег рада, укључујући и заштиту од најгорих облика злоупотребе дечјег рада.

Дефиниција основних појмова

1) Опасан рад. Према уредби којом се утврђује опасан рад за децу, опасан рад је онај рад који је вероватно штетан по здравље, безбедност или морал деце, излаже их штетностима, и обавља се у оквиру опасних околности или опасних делатности за децу. Непоштовање предметне уредбе од стране родитеља или старатеља детета може бити разлог за доношење одлуке којом орган старатељства исправља родитеље у вршењу родитељског права, односно одлуке о разрешењу старатеља детета, као и процене злоупотребљавања родитељског права излагањем детета опасном раду, израбљивањем претераним радом или радом који угрожава морал, здравље или образовање – у смислу закона којим се уређују односи родитеља и деце. При овоме орган старатељства има у виду: 1) штетности за децу (физичке, биолошке и хемијске); 2) опасне околности за децу; 3) опасне делатности за децу; прописане предметном уредбом.

2) Злоупотреба дечјег рада. Злоупотребом дечјег рада сматра се онај рад детета, који је ментално, психички, социјално и морално опасан и штетан за дете и који утиче на образовање детета тако што онемогућава детету да похађа школу, обавезује дете да напусти образовање пре времена, или принуђује дете да похађа школу под изузетно тешким условима.

Ангажовање детета које помаже родитељима у обављању кућних послова, учествује у породичном послу, зарађује новац за цепарац у слободно време или током распуста и сличан рад који је примерен узрасту и психофизичким способностима детета и не омета школовање детета, није злоупотреба дечјег рада. Овакав дечји рад, доприноси развоју детета, усвајању вештина, унапређењу социјалне интелигенције и радних навика, позитивном односу према новцу, усвајању позитивних вредности укључујући и вредност новца, материјаних ствари, добити, спознаји односа између уложеног рада и остварене добити при чему није најважнија материјална добит. Адекватан рад детета доприноси и дететовом искуству значајном за будући живот.

2. МЕЂУНАРОДНИ ПРОПИСИ О ЗАШТИТИ ДЕЦЕ ОД ЗЛОУПОТРЕБЕ ДЕЧЈЕГ РАДА

Један број конвенција Међународне организације рада (МОР) бави се питањем заштите деце од радне експлоатације и злоупотребе дечјег рада, укључујући и његове најгоре облике. Истичемо следећа документа МОР:

- Конвенцију МОР број 138 о минималним годинама старости за заснивање радног односа (1973). Овом конвенцијом прописан је највиши стандард у области минималног узраста за запошљавање. Конвенција се односи на све области рада, како плаћеног тако и неплаћеног, и подиже старосну границу за запошљавање на 15 година. Њоме се дефинише политика усмерена ка искорењивању дечијег рада. Конвенцијом је прописано да дете мора пре запослења завршити основно (обавезно) образовање, на основу програма државе у којој живи.
- Препоруку МОР број 146 о минималним годинама за заснивање радног односа (1973). Препорука се односи на минималне године за заснивање радног односа и упућује на политичке и правне мере које је потребно развити и спровести на нивоу држава чланица, ради остварења циља из Конвенције МОР број 138 – успостављање националне политике у области рада и запошљавања која ће обезбедити искорењивање дечијег рада и постављање границе радне способности према узрасту потребном за достизање пуне физичке и интелектуалне зрелости младих. Препорука се односи и на економске и социјалне мере за смањење и елиминацију сиромаштва и обезбеђивање породици животног стандарда и прихода који ће дечији рад учинити непотребним.
- Конвенцију МОР број 29 о принудном раду (1930). Конвенција се односи на принудни рад деце, велики проблем са којим су се државе суочавале приликом регулисања дечјег рада. Конвенција садржи препоруке државама о мерама које се морају донети да би се принудни рад малолетника искоренио. Она садржи и прву

дефиницију принудног рада у међународним инструментима. Према овој конвенцији принудни рад је сваки рад, односно служба, који се обавља под претњом кажњавања и на који се лица која тај рад обављају нису добровољно одлучила.

- Конвенцију МОР број 182 о најгорим облицима дечијег рада (1999). Конвенција се односи на сву децу млађу од 18 година и по први пут дефинише најгоре облике дечијег рада. За сврхе ове конвенције, у складу са чланом 3., израз најгори облици дечијег рада обухвата: (а) све облике ропства или обичаја сличних ропству, као што су продаја и кријумчарење деце, дужничко ропство и кметство и принудни или обавезни рад, укључујући принудно или обавезно регрутовање деце за учешће у оружаним сукобима; (б) коришћење, набављање или нуђење детета ради проституције, производње порнографије или за порнографске представе; (ц) коришћење, набављање или нуђење детета за недозвољене активности, нарочито за производњу и кријумчарење дроге, онако како су дефинисане релевантним међународним уговорима; (д) рад који је, по својој природи или околностима у којима се обавља, вероватно штетан по здравље, безбедност или морал деце. Члан 3. тачка (д) упућује да је опасни дечији рад, рад у опасним и штетним условима који могу резултирати смрћу детета или повредом, или болешћу (често трајном), као последица лоших безбедносних и здравствених стандарда и пословних аранжмана.
- Препоруку МОР број 190 о забрани и хитној акцији за укидање најгорих облика дечијег рада (1999). Према ст. 3. и 4. ове препоруке, код одређивања врста рада поменутих у члану 3 (д) Конвенције број 182, и код идентификовања случајева где они постоје, потребно је, између остalog, узети у обзир: (а) рад који излаже децу физичком, психолошком или сексуалном злостављању; (б) рад под земљом, под водом, на опасним висинама или у затвореним просторима; (ц) рад са опасним машинама, опремом и алаткама, или рад који укључује руковање или транспорт великих терета; (д) рад у нездравом окружењу у коме деца могу, на пример, бити изложена деловању опасних материја, агенсима или процесима или температурама, нивоима буке или вибрацијама који могу угрозити њихово здравље; (е) рад под посебно тешким условима, као што је рад са дугим радним временом или ноћни или рад када је дете без разлога заточено у просторијама послодавца. За врсте рада поменуте у члану 3 (д) Конвенције број 182 и наведеним околностима које треба узети у обзир приликом одређивања врста најгорег рада – национални закони или прописи или надлежни државни органи би могли, по обављеним консултацијама са заинтересованим организацијама радника и послодаваца, да дају дозволу за запошљавање или рад са навршених 16 година старости под условом да се здравље, безбедност и морал деце којих се ово тиче у пуној мери заштите и да су деца стекла одговарајуће конкретно искуство или завршила стручну обуку из одговарајуће гране делатности.

Л216/12) одређује границу радне способности на 15 година, односно до завршетка обавезног школовања детета. Деца не могу радити послове који би представљали њихово искоришћавање или били штетни за њихову безбедност, здравље, физички, ментални, морални или социјални развој, или ометати њихово образовање. Директива се не примењује на уобичајене кућне послове малолетних лица, као и на рад који се не сматра штетним, шкодљивим или опасним, а извршава се у оквиру породичног предузећа. Оба наведена изузетка важе само уколико је такав рад повремен и краткотрајан. Под одређеним условима и на одређеним пословима, могу се ангажовати и деца узраста 13 до 15 година живота.

Европску социјалну повељу (1961) усвоиле су чланице Савета Европе (СЕ), а њоме се гарантује посебна заштита деце и младих од физичких и моралних ризика радне средине. Државе потписнице су обавезне да националним законодавством деци и младима који су укључени у систем обавезног образовања обезбеде заштиту од радног ангажовања које им онемогућава редовно похађање наставе.

Ревидираном Европском социјалном повељом (1995) установљено је право деце и младих на социјалну, правну и економску заштиту. Овај документ уређује заштиту деце и омладине у остваривању социјално-економских права.

Према Конвенцији Уједињених нација о правима детета (1989) сви облици насиља, злостављања, злоупотреба и занемаривања деце, којима се угрожава или нарушава физички, психички и морални интегритет личности детета, представљају повреду једног од основних права детета - права на живот, опстанак и развој. Одредбе ове конвенције односе се на заштиту детета од: физичког и менталног насиља, злоупотребе и занемаривања (члан 19.); економске експлоатације (члан 32.); свих облика сексуалног злостављања и искоришћавања (члан 34.); отмице и трговине децом (члан 35.); свих других облика искоришћавања (експлоатације) штетних по било који вид дететове добробити (члан 36.); нехуманих и понижавајућих поступака и кажњавања (члан 37.).

3. НАЦИОНАЛНИ ПРОПИСИ

Положај деце предмет је више закона, стратешких докумената и других аката, којима се уређују различити аспекти живота детета, од којих су најзначајнији: Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања, Посебни протокол за заштиту деце у установама социјалне заштите од злостављања и занемаривања, Посебни протокол о поступању полицијских службеника у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања, Посебни протокол за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама, Посебни протокол система здравствене заштите за заштиту деце од злостављања и занемаривања и Посебни протокол о поступању правосудних органа у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања.

Породичним законом (2005) ближе је уређен систем заштите права детета, па тиме и право детета на заштиту од сваке врсте злостављања,

занемаривања, насиља и експлоатације. Породичним законом прописано је (чланом 6.) да је свако дужан да се руководи најбољим интересом детета у свим активностима које се тичу детета. Држава има обавезу да предузима све потребне мере за заштиту детета од занемаривања, физичког, сексуалног и емоционалног злостављања, те од сваке врсте експлоатације, има обавезу да поштује, штити и унапређује права детета. У члану 68. прописана је садржина родитељског права и дужности. Тако родитељи имају право и дужност да се старају о детету, а старање о детету обухвата: чување, подизање, васпитање, образовање, заступање, издржавање, те управљање и располагање имовином детета. У члану 69. прописана је посебна обавеза родитеља да у вршењу родитељског права не смеју подвргавати дете понижавајућим поступцима и казнама које врећају људско достојанство детета и дужни су да дете штите од таквих поступака других лица. Експлицитна одредба Породичног закона која изричito забрањује одређене врсте радног ангажовања малолетне деце садржана је у одељку о лишењу родитељског права (члан 81.), којим је прописано да ће се родитељ који злоупотребљава права или грубо занемарује дужности из садржине родитељског права бити у потпуности лишен родитељског права, а родитељ злоупотребљава права из садржине родитељског права: ако физички, сексуално или емоционално злоставља дете; ако израбљује дете сileћи га на претерани рад, или на рад који угрожава морал, здравље или образовање детета, односно на рад који је забрањен законом; ако подстиче дете на вршење кривичних дела; ако навикава дете на одавање рђавим склоностима; ако на други начин злоупотребљава права из садржине родитељског права. Родитељ грубо занемарује дужности из садржине родитељског права: ако је напустио дете; ако се уопште не стара о детету са којим живи; ако избегава да издржава дете или да одржава личне односе са дететом са којим не живи, односно ако спречава одржавање личних односа детета и родитеља са којим дете не живи; ако с намером и неоправдано избегава да створи услове за заједнички живот са дететом које се налази у установи социјалне заштите за смештај корисника; ако на други начин грубо занемарује дужности из садржине родитељског права. Законска формулатија општег типа која гласи "ако израбљује дете сileћи га на претерани рад, или на рад који угрожава морал, здравље или образовање детета, односно на рад који је забрањен законом" установљава општи правни стандард, који може онаме који има надлежност да покреће поступке за потпуно лишење родитељског права и заштиту права детета, и органу који у тим поступцима доноси одлуке, дати могућност да процесуира разне животне ситуације у складу са сагледавањем сваког појединачног случаја злоупотребе деце у области рада.

Закон о раду донет је 2005. године, после чега су вршене измене и допуне, од којих су најзначајније оне из 2014. године. Закон о раду садржи посебне одредбе које се односе на то да се радни однос може засновати са лицем које има најмање 15 година живота; да лице млађе од 18 година живота може да заснује радни однос само уз сагласност родитеља, усвојитеља, или старатеља и то ако такав рад не угрожава његово здравље, морал и образовање, односно ако такав рад није забрањен законом. Поред наведеног, запослени млађи од 18 година живота не може да ради на нарочито тешким пословима који би, на основу налаза надлежног здравственог органа, могли штетно и са повећаним ризиком да утичу на његово здравље и живот с обзиром на његове психофизичке способности. Пуно радно време запосленог млађег од 18 година

живота не може да се утврди у трајању дужем од 35 часова недељно, нити дуже од осам часова дневно. Такође, забрањен је прековремени рад и прерасподела радног времена запосленог који је млађи од 18 година живота. Запослени млађи од 18 година живота не може да ради ноћу, осим у случајевима и под условима прописаним чланом 88. овог закона.

Кривичним закоником Републике Србије посебно се санкционишу кривична дела која у свом бићу имају елементе злоупотребе, злостављања и експлоатације малолетне деце, а као посебан облик квалификованог кривичног дела прописује се дело учињено према малолетнику млађем од 14 година. Овакво правно верификовање и санкционисање одређених кривичних дела на штету малолетних лица односно деце, а посебно малолетника млађих од 14 година, исказује озбиљну намеру државе да се супростави свакој злоупотреби, злостављању, занемаривању и експлоатацији малолетника. Тако је у члану 184. (Посредовање у вршењу проституције) прописано да ко наводи или подстиче другог на проституцију или учествује у предаји неког лица другоме ради вршења проституције или ко путем средстава јавног информисања и других сличних средстава пропагира или рекламира проституцију, казниће се затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном, а ако је дело извршено према малолетном лицу учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година и новчаном казном. Запуштање и злостављање малолетног лица као кривично дело прописано је чланом 193, који прописује да: „Родитељ, усвојилац, старалац или друго лице које грубим занемаривањем своје дужности збрињавања и васпитавања запусти малолетно лице о којем је дужно да се стара, казниће се затвором до три године. Родитељ, усвојилац, старалац или друго лице које злоставља малолетно лице или га принуђава на претеран рад или рад који не одговара узрасту малолетног лица или на просјачење или га из користољубља наводи на вршење других радњи које су штетне за његов развој, казниће се затвором од три месеца до пет година.” Насиље у породици где се као жртве, директне или индиректне могу појавити и деца санкционисано је чланом 194, којим је посебно обезбеђена кривичноправана заштита малолетног лица – детета. Овим чланом прописано је да ко применом насиља, претњом да ће напасти на живот или тело, дрским или безобзирним понашањем угрожава спокојство, телесни интегритет или душевно стање члана своје породице, казниће се затвором од три месеца до три године, а ако је при извршењу дела из става 1. овог члана коришћено оружје, опасно оруђе или друго средство подобно да тело тешко повреди или здравље тешко наруши, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година. Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила тешка телесна повреда или тешко нарушавање здравља или су учињена према малолетном лицу, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.

Законом о социјалној заштити (2011) одређени су циљеви социјалне заштите: достићи, односно одржавати минималну материјалну сигурност и независност појединача и породице у задовољавању животних потреба; обезбедити доступност услуга и остављавање права у социјалној заштити; створити једнаке могућности за самосталан живот и подстицати социјалну укљученост; очувати и унапредити породичне односе, као и унапредити породичну, родну и међугенерацијску солидарност; предупредити злостављање, занемаривање или експлоатацију, односно отклонити њихове последице.

Наведени циљеви социјалне заштите остварују се обезбеђењем материјалне подршке појединцу односно породици која има потребе за њом, али и пружањем услуга социјалне заштите. Интенција социјалне заштите је да се њоме, како путем материјалне подршке тако и пружањем услуга социјалне заштите, спречава настајање последица социјалне искључености и отклањају се последице социјалне искључености. Пружањем услуга социјалне заштите кориснику се може помоћи да се укључи у друштвене активности, као и да својим радом или активностима допринесе унапређењу сопственог и благостања своје породице. Услуге социјалне заштите, такође, помажу кориснику да се повеже са људима из свог окружења, али и утичу на развој подржавајуће климе за подршку и помоћ кориснику у његовом окружењу. Услуге доприносе интеграцији корисника, односно помажу кориснику да развије оне облике понашања који унапређују његове односе са другим људима, помажу у решавању животних тешкоћа и омогућавају прихваттање позитивних друштвених вредности и норми.

Материја која регулише положај деце у вези са радом и њиховом противправном искоришћавању, поред наведених закона уређена је и Законом о забрани дискриминације, Законом о јавном реду и миру, Законом о основама система образовања и васпитања, Законом о основном образовању и васпитању, Законом о средњем образовању и васпитању, Законом о здравственој заштити, Закон о спречавању злостављања на раду, Законом о безбедности и здрављу на раду, Законом о младима, Законом о запошљавању и осигурању за случај незапослености, Законом о пољопривреди и руралном развоју и Законом о спорту.

4. ЗАШТИТА ДЕЦЕ ОД ЗЛОУПОТРЕБЕ ДЕЧЈЕГ РАДА

Адекватна заштита деце од злоупотребе дечјег рада и најгорих облика злоупотребе дечјег рада, подразумева потребу за организованом и координисаном међусекторском сарадњом, односно активностима институција различитих система: образовања и васпитања, заштите здравља, полиције, правосуђа, инспекције рада, социјалне заштите. У заштити деце од злоупотребе дечјег рада од значаја су улоге које институције наведених система имају у оквиру својих надлежности, као и удружења (организације цивилног друштва) која се баве заштитом деце.

У оквиру поступања ради заштите деце од злоупотребе дечјег рада, обавезе комуникације и реаговања институција које имају развијене посебне протоколе за заштиту деце од насиља, односно злостављања и занемаривања, једнаке су као и у случајевима насиља над децом, занемаривања и злостављања деце, имајући у виду је злоупотреба дечјег рада један од облика насиља над децом.

Обавезе центра за социјални рад у заштити детета од злоупотребе дечјег рада проистичу из надлежности центра за социјални рад утврђених прописима.

4.1. Принципи поступања стручних радника

Принципи који проистичу из међународних докумената који су део правног поретка Републике Србије и националних позитивних прописа, на којима се заснива поступање стручних радника центра за социјални рад у заштити од злоупотребе дечјег рада су:

- забрана злоупотребе дечјег рада;
- заштита најбољег интереса детета које је жртва злоупотребе дечјег рада;
- недискриминација деце;
- санкционисање оних лица која злоупотребљавају дечји рад, у складу са надлежностима центра за социјални рад;
- измештање детета из угрожавајуће средине.

4.2. Опште обавезе стручних радника

Генерално, стручни радник центра за социјални рад у вези са заштитом детета од злоупотребе дечјег рада, дужан је да:

- унапређује способност адекватног перципирања рада детета као злоупотребу дечјег рада;
- испита околности у којима се обавља рад детета;
- адекватно поступа у ситуацијама дечјег рада у којима, директно или посредством друге службе, утврди кршење прописа у смислу злоупотребе дечјег рада;
- у поступак укључи и друге релевантне институције и службе, или да учествује у поступку у који су центар за социјални рад укључила друга релевантна институција односно служба, све у циљу заштите интереса и права детета;
- размењује информације са другим релевантним институцијама и службама, са циљем заштите детета од злоупотребе дечјег рада.

4.3. Начини откривања потребе за интервенцијама центра за социјални рад, приоритизација реаговања и процедуре

4.3.1. Начини откривања потребе за интервенцијама

Центар за социјални рад ће размотрити поднесак односно други акт (захтев, пријаву, молбу, притужбу, иницијативу и друго саопштење) којим му се обраћа физичко или правно лице односно орган, установа, удружење и др. ради упознавања са потребом за интервенцијом са циљем заштите детета од злоупотребе дечјег рада.

4.3.2. Приоритизација реаговања

Стручни радник на пријему дужан је да сваки поднесак процени са становишта приоритета поступања и уколико оцени да је потребно неодложно поступање, предузима радње за организовање неодложне интервенције. Околности које се узимају у обзир при одређивању приоритета поступања и које се образлажу, јесу:

1. потребе за подршком или осигурањем безбедности, узраст, односно рањивост детета;

2. посебне одлике ситуације и тежина околности која угрожава дете;
3. да ли је дете повређено;
4. претходна сазнања центра о случају;
5. квалитет сарадње родитеља или старатеља детета и чланова породице;
6. постојећи стресови који угрожавају дете и породицу;
7. неодложност поступања.

На основу наведених околности руководилац службе за децу и младе, одређује приоритет поступања на један од следећих начина:

1) "неодложно" - ако прикупљени подаци указују да је дете у високом ризику, поступак почетне процене започиње одмах, а неодложна интервенција се мора спровести што пре, најдуже у року од 24 сата;

2) "хитно" - ако прикупљени подаци указују да је дете у умереном ризику, поступак почетне процене мора почети што пре, најдаље у року од три дана (72 сата) по пријему сазнања;

3) "редовно" - ако прикупљени подаци указују да безбедност детета није угрожена, или да су ризици ниски, поступак почетне процене мора почети што пре, најдаље пет радних дана по пријему обавештења или других сазнања о случају.

4.3.3. Неодложна интервениција

Центар ће са обзиром на утврђене околности које се узимају у обзир при одређивању приоритета поступања (1-7), непосредно и у сарадњи са другим службама и органима у локалној заједници пружити услуге неодложне интервенције, када је потребно заштити дете и предузети мере за осигурање безбедности, односно када постоје оправдани разлози да би непредузимањем хитних мера и услуга из надлежности центра дошло до угрожавања живота, здравља и развоја детета коме је потребна заштита.

4.3.4. Сумарни преглед поступања

Задужени водитељ случаја у оквиру свог поступања обавља односно организује следеће:

1) Одређивање нивоа процене
(а) почетна процена која обухвата: општи преглед за утврђивање стања, потреба, способности, снага и ризика – потреба за једноставном индивидуалном заштитом;
(б) усмерена процена која обухвата: усмеравање на одређене аспекте које треба потпуније проценити – укључивање других професионалаца и организација - потреба за сложеном индивидуалном заштитом.

2) Доношење одлука
(а) одређивање приоритета поступања;
(б) одлучивање на које проблеме односно потребе ће услуге и интервенције бити усмерене;
(в) идентификовање жељених исхода услуга.

3) Планирање услуга и мера

- (а) спецификање исхода које треба постићи;
- (б) одређивање неопходних услуга и мера.

4) Справођење плана

- (а) обезбеђивање споразума односно договора за справођење плана;
- (б) обезбеђивање ресурса за справођење плана.

5) Праћење

- (а) проверавање да ли се услуге и мере реализују по плану;
- (б) провера делотворности услуга и мера;
- (в) провера ефикасности.

6) Поновни преглед

- (а) поновно процењивање потреба детета;
- (б) ревидирање плана.

4.4. Методе и технике утврђивања злоупотребе дечјег рада

Током поступања у циљу заштите детета од злоупотребе дечјег рада, стручни радник користи сва овлашћења предвиђена прописима.

У односу на утврђивање специфичних околности везаних за радно ангажовање деце и потенцијалну злоупотребу дечјег рада, стручни радник користи следеће радње:

1) Интервју. Стручни радник може обавити интервју са дететом, другим запосленима и лицима за које се може претпоставити да имају потребне информације о детету и карактеру његовог радног ангажовања. Ово се нарочито односи на ситуације у којима послодавац, односно родитељ, одбија да открије идентитет детета, тврди да дете није ангажовано у процесу рада и слично. Стручни радник има право да се обрати детету у покушају да утврди његов идентитет и узраст, без обзира да ли постоји сумња у пунолетство детета или је у питању ситуација када стручни радник сумња да је дете навршило 15 година живота. Стручни радник може водити разговор са дететом и о томе сачинити службену белешку у којој ће описати стање и ставове детета и околности под којима је са дететом обављен разговор.

2) Опсервација. Опсервација се може применити у утврђивању чињеница, услова у којима је дете радно ангажовано, услова у којима дете живи, организације живота породице и околности неопходних за обезбеђење несметаног раста и развоја детета.

3) Анализа документације и јавних исправа. На основу наведених техника, стручни радник утврђује идентитет, узраст детета и чињенице и околности евентуалне злоупотребе дечјег рада односно радног ангажовања детета. Идентитет детета утврђује се најпре увидом у јавну исправу, ако је то могуће. Стручни радник ће затражити помоћ полиције ради провере или утврђивања идентитета детета уколико идентитет не може да се утврди на други

начин. У случајевима фактичког рада, осим идентитета детета мора се утврдити и тачан узраст детета, увидом у јавну исправу уколико је то могуће, или методама стручног социјалног рада. Након утврђеног узраста, стручни радник ће предузети све мере на које је овлашћен законом, а у складу са процењеним ризиком и постојањем прекршаја или кривичног дела.

4) Узимање изјаве. Узимање изјаве је радња у поступку о којој се сачињава записник. Записник потписује лице које даје изјаву. Стручни радник може узети изјаву од детета само у присуству његових законских заступника, односно родитеља или старатеља, који се том приликом идентификује показивањем личне исправе. Дете и његов законски заступник заједно потписују изјаву на записник. Дете старије од 15 година може дати изјаву и само, у присуству стручног радника центра за социјални рад, ако је родитељ односно старатељ детета спречен да присуствује.

4.4.1. Обавештавање других органа и служби

Стручни радник обавештава инспектора рада и друге службе, у складу са њиховим надлежностима за поступање у конкретном случају. У одређеним случајевима ће бити неопходна даља сарадња и комуникација између центра за социјални рад, полиције, инспектора рада и других служби. Уколико утврди да постоје индиције да је дете жртва принудног рада, да се налази у положају сличном ропству, или да је жртва људима, стручни радник је дужан да без одлагања обавести инспектора рада, надлежно јавно тужилаштво, полицију и Центар за заштиту жртава трговине људима.

4.4.2. Предузимање мера из надлежности центра за социјални рад

Стручни радник спроводи активности са циљем предузимања мера из надлежности центра за социјални рад, у складу са прописима (видети наводе о предузимању мера, у оквиру одељка о поступању центра за социјални рад).

4.5. Поступање центра за социјални рад приликом заштите детета од злоупотребе дечјег рада

4.5.1. Комуникација између инспекције рада и центра за социјални рад

Пријем пријаве од инспекције рада

Уколико инспекција рада прими пријаву која се тиче злоупотребе дечјег рада у породичном домаћинству, односно у другим случајевима који нису у надлежности инспекције рада, пријаву ће одбацити због ненадлежности.

Инспекција рада је у случају одбацивања пријаве због ненадлежности, дужна:

- да пријаву без одлагања проследи месно надлежном центру за социјални рад;
- ако је у пријави наведено да се злоупотреба дечјег рада врши над дететом млађим од 15 година, инспектор рада ће без одлагања обавестити и надлежног јавног тужиоца.

У складу са Правилником о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад (Службени гласник РС, број 59/2008, 37/2010, 39/2011 – др. правилник и 1/2012 – др. правилник), центар за социјални рад ће добити пријаву у усменој или у писаној форми. Усмена пријава може се поднети лично, или телефонским путем. Писана пријава се може поднети и у форми електронске поште.

Месна надлежност центра за социјални рад

Месно надлежни центар за социјални рад је онај на чијој је територији дете пронађено, односно на чијој дете обавља рад.

Такође, месно надлежан је центар за социјални рад на чијој територији дете има пребивалиште.

Ако постоји потреба за неодложном интервенцијом, поступак за коришћење услуге неодложне интервенције спроводи центар за социјални рад на чијој територији се затекао корисник који има потребу за неодложном интервенцијом.

Поступање радника центра за социјални рад по пријави инспекције рада

Пријаву добија радник центра за социјални рад задужен за послове пријема. Радник задужен за послове пријема дужан је да поступи по пријави са оним информацијама са којима располаже.

Радник задужен за послове пријема дужан је да прими поднесак који му се предаје или да узме у записник поднесак који му се усмено саопштава, односно да састави белешку о саопштењу примљеном путем телефона, те да подносиоцу пружи информације о надлежности и процедуре која се спроводи у центру поводом упућеног поднеска, дужини трајања поступка, врсти помоћи и подршке коју може да очекује од центра, укључујући и информације о поверљивости.

Радник задужен за послове пријема подносиоцу пријаве даје информације о потребној документацији која се уз поднесак прилаже и потпуну информацију о очекивањима од подносиоца, укључујући и информацију о законским прописима који регулишу начин учешћа странака у поступку.

4.5.2. Стручна процедура центра за социјални рад

Пријем пријаве – поступљање водитеља случаја

Радник задужен за послове пријема прослеђује пријаву водитељу случаја.

Водитељ случаја, од инспектора рада, друге институције којој су подаци познати, организације цивилног друштва (удружења) која се бави заштитом деце, или на други начин у складу са методама стручног рада, прибавља нарочито следеће информације:

1. личне податке о детету (име и презиме, узраст, адресу пребивалишта/боравишта, матерњи језик),
2. податке о родитељима и члановима домаћинства,
3. разлог обраћања центру за социјални рад,

4. околности у којима је инспектор пронашао дете, као и
5. друге податке до којих је евентуално дошао приликом вршења инспекцијског надзора (разговор са послодавцем, разговор са дететом, преглед релевантне документације, и слично) и
6. друге податке који могу бити од значаја за даље поступање (здравствено стање детета, да ли похађа школу и сл.).

Почетна процена водитеља случаја

Центар за социјални рад ће интервенисати:

- ако дете има потребу за заштитом и
- ако родитељ односно пружалац бриге не жели или није у стању да пружи потребну заштиту детету.

У оквиру поступања приликом заштите детета од злоупотребе дејјег рада, водитељ случаја:

- врши процену ризика у односу на задовољавање потребе и остваривање интереса детета.

Планирање и формирање тима

Водитељ случаја:

- доноси одлуке у складу са најбољим интересом детета;
- планира реализацију заштите детета;
- формира тим центра за социјални рад за конкретно дете

Реализација активности и спровођење интервенција

Водитељ случаја обезбеђује да центар за социјални рад:

- учествује у координисању активностима са другим органима, службама и другим организацијама;
- прати имплементацију плана и обезбеђује подршку детету;
- постави привременог старатеља односно старатеља детету, по потреби;
- реализује неодложну интервенцију;
- обезбеђује привремену или дуготрајну заштиту детета, у сарадњи са другим органима, службама и другим организацијама.

Извештавање

Водитељ случаја обезбеђује давање повратне информације инспекцији рада односно другом подносиоцу пријаве о злоупотреби дејјег рада, о предузетим активностима и мерама, у мери у којој је то потребно за даље поступање другог надлежног органа односно институције, као и у мери у којој

је потребно да друга организација (укупљујући и удружење које се бави заштитом деце) детету пружи услугу и подршку у складу са својом надлежношћу.

Директор центра за социјални рад подноси Републичком заводу за социјалну заштиту шестомесечне извештаје о броју деце жртава злоупотребе дечјег рада, са следећим деперсонализованим агрегираним подацима:

- 1) узраст и пол детета;
- 2) породични статус детета (без родитељског старања, под родитељским старањем);
- 3) град односно општина пребивалишта односно боравишта детета;
- 4) врста опасних послова на којима је дете ангажовано (по експозицијама);
- 5) врста опасних околности у којима је дете ангажовано;
- 6) врста опасних делатности на којима је дете ангажовано.

Приликом давања података из тач. 4)-6) користе се спискови који су саставни део уредбе којом је уређен опасан рад за децу.

Републички завод за социјалну заштиту:

- 1) води евиденцију о извештајима о злоупотеби дечјег рада које добија од центара за социјални рад и подноси шестомесечне синтетизоване извештаје (са збирним подацима) министарству надлежном за послове социјалне заштите;
- 2) до краја јануара министарству надлежном за послове социјалне заштите доставља синтетизовани извештај (са збирним подацима) о злоупотреби дечјег рада, за претходну годину;
- 3) обезбеђује супервизијску подршку центрима за социјални рад у примени ове инструкције.

5. ИЗВРШЕЊЕ ИНСТРУКЦИЈЕ

Приликом поступања ради примене ове инструкције, центар за социјални рад примењује одредбе Правилника о организацији, нормативима и стандардима рада центра за социјални рад, о вођењу случаја и друге стручне процедуре у складу са прописима који се односе на рад центра за социјални рад.

О извршењу ове инструкције стара се директор центра за социјални рад и директор Републичког завода за социјалну заштиту.

МИНИСТАР

Зоран Ђорђевић